

Шушара Тетяна Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і управління учбовими закладами, Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор М.Б.Євтух

УДК 37.037

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ДЕРЖСПЕЦЗВ'ЯЗКУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

О.С. Щербій

В статті вивчаються сучасні умови і чинники формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності. Ключові слова: соціальні, професійні і освітні умови і чинники, освітній потенціал ВНЗ, протиріччя і тенденції процесу формування морально-психологічної готовності.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Вивчення процесу формування морально-психологічної готовності курсантів як відкритої системи, що входить до складу інших, більш загальних систем (соціальної, професійної, освітньої), потребує виявлення всіх умов і чинників, що суттєво впливають на формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності. З психолого-педагогічної точки зору морально-психологічна готовність до професійної діяльності – це якісний стан особистості курсанта, що є єдністю його попередньої підготовленості – рівня сформованості професійно важливих морально-психологічних якостей і безпосередньої готовності – установки, стану настроєності на засвоєння професії.

Необхідність дослідження соціальних і професійних умов і чинників, що впливають на формування морально-психологічної готовності курсантів ВНЗ до професійної діяльності, зумовлено тим, що кожна професія, по-перше, має свої цілі, завдання, зміст і цінності, які поділяються всіма представниками даної професії і визначають коло обов'язків та відповідальності її представників; по-друге, кожна професія оцінюється у відповідності до рівня її престижності: можливістю отримати певний соціальний статус і виконувати відповідну соціальну роль, яка цінується у суспільстві, мати певний рівень матеріального забезпечення, який дозволяє задовольняти основні матеріальні, соціальні і духовні потреби особистості й надавати можливість реалізуватися у житті. Вона значною мірою залежить від оцінки привабливості професії з боку самих представників відповідної професійної групи й відношення до її суспільної значущості з боку влади і суспільної думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Вивчення нормативних документів, в яких викладено державні і професійні вимоги щодо системи підбору і підготовки кадрів в Держспецзв'язку (ДССЗЗІУ) [1],[2],[3][4],[5], дає можливість визначити умови і професійні чинники, які мають бути враховані при створенні системи формування морально-психологічної готовності.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Професія співробітника Держспецзв'язку за правовими основами свого забезпечення, цілями, завданнями і змістом праці є спорідненою до професій представників Збройних Сил України, Служби безпеки України, інших спеціальних державних служб – там, де існують потреба в спеціалістах у сфері телекомунікації, інформатизації комп'ютерних технологій, безпеці інформації і комунікативних систем та ін.

Статус Держспецзв'язку визначається тим, що ця Служба є державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку та виконання інших державних завдань.

ДССЗЗІ України як в мирний, так і воєнний час і в умовах надзвичайного стану, виконує низку завдань, пов'язаних із захистом державних інформаційних ресурсів, телекомунікаційним забезпеченням виконання управлінських функцій з боку вищих посадових осіб держави, органів державної влади і органів військового управління, підтримкою безпеки державної системи урядового і спеціального зв'язку, охороною об'єктів і ключових документів тощо.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – розкрити особливості формування морально-психологічної готовності курсантів Держспецзв’язку до професійної діяльності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Основними принципами діяльності Держспецзв’язку, повага та додержання прав і свобод людини та громадянина, єдиноначальність, узгодження дій в особливий період (в умовах надзвичайного і воєнного стану та в разі виникнення надзвичайних ситуацій) з Генеральним штабом Збройних Сил України, Службою безпеки України, з центральним органом виконавчої влади з питань цивільного захисту; відкритість демократичному цивільному контролю, дотримання законодавства щодо охорони державної таємниці [1].

Аналіз завдань і принципів діяльності ДССЗЗІ України, визначених у законодавстві [1], дає підставу зробити такі висновки:

1. ДССЗЗІУ виконує важливі функції із забезпечення надійності державного управління, підтримки обороноздатності і національної безпеки України.

2. В своїй діяльності ДССЗЗІУ керується законами України, є деполітизованою службою, яка працює виключно в правовому колі України, у відповідності з соціальними нормами, викладеними в Конституції і законах України.

3. ДССЗЗІУ в особливий період узгоджує свої дії з Генштабом Збройних Сил України і Службою безпеки України, а це означає, що діяльність представників цих служб має спиратися на спільні і зрозумілі для них правові, моральні (етичні) та інші норми.

4. Внутрішня організація діяльності Держспецзв’язку ґрунтується на принципах єдиноначальності.

Разом з тим, маючи всі атрибути військової служби – спеціальні звання (від рядового до генерал-лейтенанта), власну присягу, положення про проходження служби в ДССЗЗІУ особами рядового і начальницького складу, Дисциплінарний статут, спеціальну форму одягу, служба співробітників Держспецзв’язку, згідно із законом, не є військовою службою. Не відповідає вона і статусу служби держслужбовця, хоча назва Держспецзв’язку починається з словосполучення «Державна служба». Така правова невизначеність на практиці створює певні проблеми для виховання курсантів, адже всі правові документи що регулюють питання виховання

військовослужбовців і співробітників інших військових формувань, формально не стосуються Держспецзв'язку. Відповідно не використовується величезний досвід виховання, накопичений спеціалізованими інститутами і органами виховної роботи в Збройних Силах України, інших державних службах. На думку правознавців, Держспецзв'язок відноситься до особливого різновиду державної служби – «воєнізованої» служби, але цей статус не є визначеним у законодавстві.

Іншою специфікою Держспецзв'язку є те, що згідно із положенням про проходження служби ДССЗЗІ, служба в неї осіб рядового, начальницького складу і курсантів відбувається за контрактом.

Контракт – це добровільна письмова угода, що складається громадянином України і державою, від імені якої виступає Адміністрація Держспецзв'язку або підпорядкований орган та встановлює правові відносини між зазначеними сторонами. Абітурієнт, який добровільно вступив у Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації (ІЗЗІУ НТУУ «КПІ») і прийняв присягу, стає не просто студентом, а курсантом, який має статус співробітника Держспецзв'язку. Це означає, що з самого початку навчання його виховання здійснюється під впливом двох основних груп чинників: загально-освітніх і професійно-виховних.

Курсант – особа, яка в установленому порядку зарахована до спеціального навчального закладу за денною формою навчання з метою здобуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня і має спеціальне звання рядового або сержанта Держспецзв'язку. Важливою попередньою передумовою формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності є те, що вони отримали всю необхідну підготовку в системі середньої освіти, позитивно оцінені незалежним державним тестуванням і відповідають вимогам професійного відбору. Все це створює необхідні правові, освітні і особистісні передумови для успішного засвоєння професії кожним курсантом.

Проходячи службу під час навчання у інституті курсант має дотримуватись всіх службових вимог, що визначені у присязі, Дисциплінарному статуті і укладеному контракті. Добровільне прийняття присяги означає внутрішню згоду з цінностями обраної професії та його моральну готовність «завжди залишатися відданим українському народові, неухильно додержуватись Конституції і законів України, бути чесним, сумлінним і дисциплінованим, зберігати державну таємницю, з високою відповідальністю виконувати свій службовий обов'язок, постійно

вдосконалювати професійну майстерність, не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина»[1]. За порушення взятих на себе зобов'язань, правових і службових норм курсант підлягає санкціям з боку законів і Дисциплінарного статуту (Закон України від 4.10.2008, №373 – VI).

Отже, зазначені правові і моральні регулятори служби у Держспецзв'язку, сам факт добровільного вибору професії, прийняття присяги і укладання контракту створює всі необхідні особистісні і правові передумови для формування у курсантів високої морально-психологічної готовності до засвоєння майбутньої професії. Ці передумови можна віднести до системи підбору кадрів, соціально-моральної регуляції в професійній організації (групи) – Держспецзв'язку і системи виховання її співробітників. У своїй сукупності вони свідчать про наявність необхідних правових, професійних і освітніх передумов для побудови системи формування морально – психологічної готовності курсантів до професійної діяльності.

Але було б не правильно оцінювати можливості формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності тільки як результат дії внутрішніх умов комплектування професійної групи Держспецзв'язку та системи стимулювання діяльності її співробітників.

В сучасних умовах стає все більш зрозумілим, що в формуванні професійної готовності курсанта до майбутньої професії вирішальне значення набувають ті чинники, які виходять за межі певної професії – соціальні і освітні.

В радянські часи, коли дія соціальних чинників на професію була відносно стабільною, сукупна дія всіх соціальних чинників визначалась як така, що сприяє формуванню готовності молоді до засвоєння професії військового та інших, споріднених з нею професій. Коли говорилось про професійну підготовку спеціалістів, то малось на увазі, що існує чітке поділення останніх на дві основні групи: цивільну і військову (в наші часи таке поділення в основному збереглося). Кожна з цих груп мала свої специфічні засоби професійної підготовки. Військово-професійна підготовка спеціалістів розглядалась в якості однієї з пріоритетних, тому що була пов'язана із забезпеченням основ існування радянського суспільства та відповідала прагненням керівництва СРСР до домінування у світі.

В пам'яті людей були живі уроки Великої вітчизняної війни, тому професія офіцера була добре забезпеченою матеріально, соціально престижною, шанованою у суспільстві. В наш час в Україні багато професій, що мали зв'язок з забезпеченням оборони і безпеки суспільства, девоєнізовані,

що відповідає загальній тенденції розбудови громадянського суспільства і намірам вступу України в Європейське співтовариство. Крім того, воєнна загроза для України не є достатньо актуальною (або вважається правлячою елітою як така), тому соціальна оцінка значущості військової професії (споріднених з нею професій) в оцінці суспільної думки дещо знизилась.

Іншим важливим фактором, що впливає на престижність професії представника Держспецзв'язку є конкуренція на ринку праці, що відображається у ціні певної робочої сили, яка залежить не тільки від її вартості (рівня підготовки, складності професії, засвоєного професійного досвіду), але й співвідношення попиту і пропозиції на цю робочу силу.

З одного боку, бурхливий розвиток телекомунікаційних і інформаційних технологій висувають потребу в кваліфікованих спеціалістах в сфері інформатики і безпеки інформації з боку як державних, так комерційних структур, а з іншого – існує певна недооцінка цих спеціальностей з боку центральних інститутів влади.

Згідно з проведеним В.А. Галєєвим дослідженням [6] суспільна оцінка соціальної привабливості професії військових і споріднених з ними професій в порівнянні з радянськими часами значно знизилось і перебуває на рівні професії «Швачки», «Ветеринара», «Медсестри», «Будівельника», «Водія» тощо. На сьогоднішній день, рівень матеріального забезпечення молодих офіцерів і осіб начальницького складу Держспецзв'язку (ОНС) взагалі знаходиться на рівні робітників самої нижчої кваліфікації (продавців, вантажників, прибиральниць тощо) [6,с.200].

Крім того, соціальна престижність служби залежить від наявності в державі необхідних духовних передумов - відповідної інформаційної політики (ідеології), спрямованої на підтримку людини в погонах, яка виконує свій обов'язок із захисту державних інтересів і забезпечення національної безпеки і обороноздатності України. Нажаль, майже стовідсоткова комерціалізація преси, телебачення і радіо залишає діяльність спеціальних державних служб (крім діяльності ЗСУ, СБУ і МВД) непомітною у суспільстві. До цього часу в деяких спеціальних державних службах, зокрема у ДСЗЗІУ (Держспецзв'язку), не розроблені кодекси честі співробітників, які мають визначати їхнє моральне ставлення до суспільства і регулювати службу і відносини між особами начальницького складу за допомогою моральних чинників – ідеалів, норм-цінностей і традицій: соціальних і професійних. Існує гостра потреба в створенні спеціальних структур які мають цілеспрямовано і систематично

займатись розробкою і пропагандою професійної ідеології, а також впровадженням в практику передового досвіду виховної роботи в підрозділах.

Таким чином, необхідною **соціальною передумовою формування морально-психологічної готовності курсантів до засвоєння професії офіцера (ОНС) є підвищення і стабілізація з боку держави соціального статусу представника Держспецзв'язку, створення всіх необхідних матеріальних і соціальних умов для їхньої добросовісної служби, ідеологічна, політична, інформаційна, моральна підтримка її у суспільній свідомості, втілення системи соціально-моральної регуляції діяльності співробітників в цій службі.**

На основі вищевикладеного і в результаті вивчення наукових праць В. Андрущенко, Г. Губерського і М. Михальченко [7], В.В. Галєєва [6], Л.М. Панченко [8], С.В. Кострюкова [9], В.В. Горлинського [10], В.М. Мартинюка [11], І.О. Грязнова [12], де аналізується дія різноманітних духовних, соціальних і професійних чинників, що впливають на формування ціннісно-мотиваційної основи морально-психологічної готовності майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, ми зробили висновок, що ці чинники за векторами спрямування і характером дії на свідомість курсантів доцільно поділити на такі групи:

1. Позитивні чинники: сімейні і професійні традиції служіння Батьківщині; чітке визначання у законодавстві функцій і завдань Держспецзв'язку і переліку обов'язків її співробітників; розуміння владою кола соціальних проблем, які існують в цій службі й намагання їх вирішити; система підбору фахівців та організації і правової регуляції їхньої діяльності, що існує в Держспецзв'язку (професійний відбір, незалежне державне оцінювання знань абітурієнтів, прийняття присяги, підписання контрактів, правові і матеріальні стимули тощо); традиційно висока оцінка суспільною думкою значимості і цінності діяльності служб, які забезпечують оборону й безпеку держави; кінофільми і телесеріали, де висвітлюються етико-професійні проблеми.

2. Негативні чинники: майже незворотне падіння соціальної престижності професії військовослужбовця та представників споріднених з ним професій; значне падіння рівня матеріального стимулювання і соціального забезпечення діяльності офіцерів (осіб начальницького складу); відсутність достатньої інформаційної й ідеологічної підтримки з боку влади (держави) цінності громадянського обов'язку перед власною Батьківщиною і професії захисника Вітчизни; правова невизначеність щодо соціального статусу співробітника Держспецзв'язку; відсутність державних програм щодо розвитку певних державних служб, включених в систему забезпечення національної

безпеки, які мають визначати перспективи їхнього розвитку у зв'язку з перспективами служби її співробітників тощо; панування в ЗМІ інформації (реклами), що нав'язує культ споживання й меркантильний світогляд і знецінює роль обов'язку перед суспільством.

3. Чинники, які впливають на формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності суперечливо або нейтрально: зміни у кон'юктурі ринку робочої сили (зростання попиту на певні спеціальності і падіння попиту на інші); ціннісні орієнтації близького оточення курсантів за межами ВНЗ: батьків, кола друзів тощо.

Необхідно зазначити, що тривала негативна дія чинників 2-ї та 3-ї груп може значно зменшити мотивацію курсантів до навчання, що може привести до відмови від засвоєння професії офіцера(ОНС).

Порівняння сумарної дії розглянутих чинників, що впливають на свідомість курсанта, дає можливість визначити головне зовнішнє по відношенню до освітнього процесу протиріччя: невідповідність між потребою курсанта в суспільно-корисній, відповідальній діяльності та відсутністю достатньої її підтримки з боку держави.

Це протиріччя має системний характер, тому й вирішуватись має системними засобами. Існує тільки одна тенденція подолання цього протиріччя: здійснення суспільством комплексу заходів, які у своїй сукупності мають забезпечити достатню суспільну підтримку діяльності представників професій, включених в систему забезпечення національної безпеки України. За наявності в суспільстві сталої тенденції до зростання такої підтримки створюються сприятливі умови для підвищення мотиваційної готовності курсантів до професійної діяльності під час навчання у СВНЗ. Позитивні суспільні чинники сприяють актуалізації соціальних мотивів діяльності курсантів і посилюють дієвість всіх освітніх та психолого-педагогічних чинників підготовки курсантів до професійної діяльності. Відповідно, негативні суспільні чинники знижують мотивацію курсантів і ефективність всього навчально-виховного процесу.

Виходячи з того, що морально-психологічна готовність курсанта до професійної діяльності залежить від дії всіх наведених чинників (особистісних, професійних, правових), необхідно зауважити, що **за існуючої наразі сумарної позитивної дії всіх наведених вище чинників, вирішальну роль в формуванні морально-психологічної готовності майбутніх офіцерів (ОНС) отримують освітні чинники - навчально-виховна діяльність певного ВНЗ.**

Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації НТУУ «КПІ», де проходять освітню підготовку фахівці для Держспецзв'язку та інших державних служб України, в своїй основі відповідає вимогам держави до установ такого типу, що підтверджується відповідними документами і результатами інспекцій. Це спеціалізований ВНЗ, інтегрований в систему цивільної освіти НТУУ «КПІ», який має потужний науково-педагогічний, навчально-матеріальний потенціал і давні традиції підготовки фахівців у сфері телекомунікації, інформатизації і захисту інформації для спеціальних державних служб.

Офіційне прийняття курсантом зобов'язання дотримуватися певних соціальних і професійних норм має значення тільки тоді, коли воно позитивно сприймається, переходить у його внутрішній план-переконання і відповідний стан морально-психологічної готовності до засвоєння своєї професійної ролі в якості офіцера, ОНС. Фундамент цієї готовності закладається під час навчання у ВНЗ: інтерес до професії, засвоєння наукових знань, формування професійних вмінь, усвідомлення норм професійної діяльності. В єдності з усталеною орієнтацією його особистості на вищі моральні і етико-професійні ідеали, ці цінності, закріплені в його професійно важливих якостях, будуть визначати його професійну готовність, надійність і придатність для подальшої служби протягом багатьох років. Отже, вирішальна роль у формуванні цих якостей у курсантів належить ВНЗ.

На реалізацію зазначеної функції ВНЗ спрямовані всі педагогічні чинники освітнього процесу: зміст наук, що вивчаються курсантами та методика їхнього викладання; зміст і методика виховної роботи; навчальний і виховний зміст всіх видів діяльності курсантів; особистий моральний приклад педагогів та володіння ними необхідною професійною і психолого-педагогічною культурою та методикою навчання і виховання.

На основі вивчення освітнього потенціалу ІСЗЗІ НТУУ «КПІ» і порівняння його з іншими ВНЗ, подібними за профілем підготовки спеціалістів (науковий потенціал, матеріально-технічна база, зміст навчальних дисциплін, що викладаються, організація навчально-виховного процесу, моральні і професійні якості керівного і професорсько-викладацького складу), ми робимо висновок, що освітньо-виховний процес в інституті в цілому може виконувати завдання якісної морально-психологічної підготовки курсантів до професійної діяльності, що неодноразово підтверджувалось висновками різних перевіряючих органів.

Разом з тим, в підготовці курсантів до професійної діяльності існують не використані можливості і резерви. Приступаючи до вирішення проблеми «Як теоретично обґрунтувати і головне на практиці оптимізувати педагогічну систему у ВНЗ, щоб надійно і ефективно забезпечити успішність переходу випускника від навчальної діяльності до професійної діяльності?», ми виходили з того, що згідно із висновками дослідників (О.В. Барабанщиков [13], А.М. Алексюк [14], О.М. Столяренко [15], О.М. Степанов і М.М. Фіцула [16], М.В. Жиленко [17,с.7]) педагогічному процесу традиційно притаманні суперечності, що проявляються як недосконалості і недоробки, усунення (подолання) яких дозволяє більш ефективно реалізувати освітній потенціал ВНЗ і підвищити якість підготовки курсантів до професійної діяльності. Ці протиріччя конкретизуються в протиріччях процесу формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності. Іншими чинниками, що впливають на процес формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності є протиріччя, які існують в психолого-педагогічній структурі морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності. Специфікою цих груп чинників є те, що вони значно залежать від дії зовнішніх чинників: соціальних і професійних. Впливаючи на свідомість курсантів прямо і опосередковано, зовнішні чинники, переломлюючись через ієрархічну потребо-мотиваційну структуру й досвід особистості, сприяють або перешкоджають розв'язанню внутрішніх протиріч структури професійної морально-психологічної готовності і педагогічного процесу формування цієї готовності.

З психолого-педагогічної точки зору розв'язання цих протиріч суттєво впливає на удосконалення всього процесу формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності.

Отже, на основі узагальнення чинників, які безпосередньо впливають на процес формування морально-психологічної готовності курсанта до професійної діяльності, вивчення змісту навчальних планів інституту, аналізу 126 відгуків про діяльність випускників, ми визначили три групи протиріч, розв'язання яких має сприяти більш ефективній реалізації освітнього потенціалу ВНЗ в формуванні морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності.

Перша група протиріч є зовнішньою по відношенню до курсанта і його ставлення до суспільства і обраної професії. Це – невідповідність:

- між наявними потребами курсанта в суспільно-корисній та відповідальній діяльності і рівнем підтримки їх у реальному житті;

- вимогами, що висуваються з боку держави до морально-психологічних якостей та професійної надійності спеціалістів і наявністю необхідних для формування цих якостей освітніх можливостей (сил і засобів).

Друга група протиріч охоплює структуру навчально-виховного процесу. Це протиріччя між:

- цілями навчання і цілями виховання; змістом навчальних дисциплін, що викладаються і завданнями виховної роботи;
- суспільними й професійними цілями виховання і існуючими в ВНЗ силами і засобами по їх досягненню;
- ціннісними орієнтаціями вихователів й рівнем усвідомлення ними загальносуспільних і професійних цілей виховання;
- вимогами до моральних якостей курсантів і наявним рівнем моральних якостей вихователів та їхньою психолого-педагогічною культурою;
- окремими морально-психологічними якостями курсантів і вимогами, що висуваються до них з боку вихователів і курсантських колективів.

Третя група протиріч – це протиріччя, які конкретизують протиріччя першої і другої груп і протиріччя, пов'язані з формуванням структурних компонентів морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності та окремих якостей, що її характеризують. Це – невідповідність між:

- вимогами професійного обов'язку й уявленнями курсантів про його зміст та ступенем його усвідомлення;
- знаннями курсантами свого професійного обов'язку та їхнім емоційним ставленням до нього як вищої професійної цінності;
- широкими соціальними мотивами курсантів і вузькоособистісними та прагматичними мотивами;
- морально-психологічною підготовленістю курсантів і їхньою безпосередньою мотиваційною готовністю до подальшої служби;
- реальною відповідальністю курсанта під час навчання у ВНЗ і відповідальністю його як начальника після випуску з інституту;
- ступенем самостійності курсантів під час навчання і необхідністю її розширення у майбутній діяльності;
- моральною та мотиваційною готовністю курсантів до подальшої служби і наявністю в них внутрішніх сил і волі для реалізації цих прагнень;
- окремими морально-психологічними якостями курсантів і вимогами, що висуваються до них з боку вихователів та курсантського колективу;
- виховними діями вихователів і суспільними вимогами щодо формування морально-психологічних якостей курсантів.

Аналіз наведених протиріч дає змогу виявити сталі **залежності** між різними компонентами структури морально-психологічної готовності особистості до професійної діяльності і об'єктивно необхідними засобами впливу на них, що мають сприяти досягненню поставленої мети. На цій основі визначаються усталенні **тенденції** покращення процесу формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності (рис. 1).

Т а б л и ц я 1

Протиріччя і тенденції формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності

Протиріччя	Тенденції їх подолання
Невідповідність між знаннями курсантами свого професійного обов'язку та їх емоційним відношенням до нього, як вищої професійної цінності.	Залежність ефективності формування морально – психологічної готовності курсантів до професійної діяльності від ціннісно – емоційного засвоєння ними свого морального і професійного обов'язку .
Невідповідність між широкими соціальними мотивами курсантів, з одного боку, і вузько особистісними і прагматичними мотивами, з іншого боку.	Залежність ефективності формування морально-психологічної готовності курсантів від домінування в них мотивів про соціального рівня особистого смислу.
Невідповідність між морально – психологічною підготовленістю курсантів та їх безпосередньою мотиваційною готовністю до подальшої служби.	Залежність ефективності формування морально-психологічної готовності курсантів від їх професійної орієнтації і безпосередньої мотиваційної готовності до професійної діяльності.
Невідповідність між реальною відповідальністю курсанта під час навчання у СВНЗ і відповідальністю його як начальника після випуску з інституту.	Залежність ефективності формування морально – психологічної готовності курсантів від розширення практики виконання курсантами відповідальних доручень в різних видах діяльності.
Невідповідність між ступенем самостійності курсантів під час навчання і необхідністю її розширення до майбутньої діяльності.	Залежність ефективності формування морально – психологічної готовності курсантів від розширення їх самостійності і можливостей проявити ініціативу в усіх видах діяльності.
Невідповідність окремих морально – психологічних якостей курсантів вимогам , що висуваються до них з боку вихователів і курсантського колективу.	Залежність ефективності формування морально – психологічних якостей курсантів від морально – психологічного клімату в колективі, їх виховної ролі.
Невідповідність виховних діями вихователів суспільним вимогам щодо формування морально – психологічних якостей курсантів.	Залежність ефективності формування морально – психологічної готовності курсантів від педагогічної культури вихователів, усвідомлення цілей виховання і оволодіння сучасною методикою виховання й формування морально – психологічних якостей курсантів.
Невідповідність між моральною і мотиваційною готовністю курсантів до подальшої служби і наявністю в них внутрішніх сил і волі для реалізації цих прагнень.	Залежність ефективності формування морально – психологічної готовності курсантів від вольових якостей, накопичення досвіду високо відповідальної поведінки, самовиховання, подолання труднощів служби.

Коли знімаються (розв'язуються) деякі протиріччя виникають інші, які знову розв'язуються і виникають на більш високому рівні. В цьому полягає сутність безперервно-поступального діалектичного розвитку, в результаті якого формуються і розвиваються основні компоненти структури морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності: пізнавально-інтелектуальний, морально-орієнтаційний, професійно-мотиваційний, емоційно-оцінний, вольовий і досвіду поведінки. В цьому процесі вирішальне значення має спроможність ВНЗ ефективно використовувати наявний в нього освітньо-виховний потенціал.

При домінуючому характері впливу позитивних соціальних чинників формування зазначених вище компонентів структури морально-психологічної готовності курсанта до професійної діяльності означає вирішення всіх основних протиріч даного процесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Проведене теоретичне дослідження дає підставу для таких висновків:

1) формування високої морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності потребує створення необхідних умов і активізації позитивних чинників формування цієї готовності на таких рівнях:

- суспільному-ідеологічна підтримка, удосконалення системи соціальної, правової, моральної регуляції і стимуляції діяльності співробітників;
- загальноосвітньому – посилення контролю за дотриманням законодавства в сфері вищої освіти, зокрема державних стандартів щодо змісту і рівня гуманітарної складової освіченості випускників ВНЗ;
- науково-теоретичному – обґрунтування системи формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності; розробка методики оцінювання морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності і розв'язання протиріч процесу формування цієї якості у курсантів;
- професійному – удосконалення системи підбору, підготовки, виховання і стимуляції діяльності кадрів; створення системи соціально-моральної регуляції, розробка професійних вимог до якості морально-психологічної підготовки співробітників;
- конкретного ВНЗ – реалізація педагогічного потенціалу навчального закладу і всіх освітньо-виховних чинників;
- педагогічного процесу: найбільш доцільне застосування принципів і методів навчання, виховання, психологічної підготовки і спеціально

розробленої методики вирішення протиріч процесу формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності;

- головних суб'єктів виховання (керівників, викладачів, офіцерів-вихователів): розуміння пріоритетів виховання і скоординованість їхніх виховних дій, володіння необхідними психолого-педагогічними знаннями і культурою, підвищення ролі курсанта і курсантських колективів в самовихованні і саморегуляції;

2) реалізація мети і завдань формування морально-психологічної готовності курсанта до професійної діяльності можлива тільки в умовах фундаментальної професійної освіти й цілеспрямованого морального і професійного виховання у поєднанні з ефективним використанням мотивуючої ролі позитивних соціальних і професійних чинників. В найбільш концентрованому і розвинутому вигляді найбільш сприятливі умови і чинники формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності існують у спеціалізованих ВНЗ.

Література

1. Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України»/відомості Верховної Ради України; 2006; №30.
2. Закон України «Про освіту»-К.,1991.
3. Національна доктрина розвитку освіти// освіта України.-2002-28 грудня .
4. Концепція виховної роботи у Збройних силах і інших військових формуваннях України /Указ Президента України, від 4.10.1998р.,N 981 /98.
5. Концепція виховної роботи у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України від 25.12.2007.
6. Галєєв В.А. Социальный статус военнослужащих в условиях трансформации обществ.:Дис.канд.соц. наук/ Ін-т соціології НАН України.- К,1985.-198 с.
7. Культура. Ідеологія. Особистість. В.Андрущенко , Г.Губерський, М.Михальченко – К.:Знання України, 2002. -С. 216-236;500-514.
8. ПанченкоЛ.М.Формування ціннісних орієнтацій в період системної трансформації українського суспільства: Автореф. канд.. філософських наук: 09.00.03., - К., - 2003. -19с;

9. Кострюков С.В.. Формування демократичних цінностей студентської молоді в трансформаційний період: Автореф. канд.. філософських наук: 09.00.10., - К., 2004. – 17с.
10. Горлинский В.В.. Система соціально-моральної регуляції в ЗСУ: соціально-філософський аналіз: Автореф. канд.. філ. наук, - К, - 2003, - с. 18
11. Мартинюк В.М. Ціннісні орієнтації військовослужбовців ЗСУ: Автореф.канд... філософ. наук: 09.00.03 – Харків., 2006 – 19с.
12. Грязнов І.О. Теоретико – методичні засади морального виховання майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: Автореф.дис...д-ра пед. наук: 13.00.07.,ТНПУ ім. В. Гнатюка.- Т.,2005; - 40 с.
13. Психология и педагогика высшей военной школы. Под ред. А.В. Барабанщикова.-М:Воениздат,1989.-366 с.
14. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України.-К.:Либідь,1998.-360с.
15. Столяренко А.М. Психология и педагогика.–М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2004.-С.151-296.
16. Степанов О.М.,Фіцула М.М., Основи психології і педагогіки. – К.:Академвидав 2006. -520с.
17. Жиленко Н.В. Педагогические условия совершенствования профессиональной подготовки в ВВУЗе: Дис...канд.пед.наук,1993.-151 с.
18. Волович В.І. Системний підхід // Соціологія : короткий енциклопедичний словник/Підзаг. ред. В.І. Воловича – К.: УЦДХ, 1998, с. 471-472).

Особенности формирования морально-психологической готовности курсантов к профессиональной деятельности в современных условиях. В научной работе изучаются условия и факторы формирования морально-психологической готовности курсантов к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *социальные, профессиональные и образовательные условия и факторы, образовательный потенциал вуза, противоречия и тенденции формирования морально-психологической готовности курсантов к профессиональной деятельности.*

The article characterizes peculiarities of formation of moral and psychological readiness of cadets to professional activity in current conditions. The author of the scientific article examines conditions and factors of formation of the moral and psychological readiness of cadets for professional activity.

Keywords: *social, professional and educational conditions and factors, high school educational potential, contradictions and trends of formation of moral and psychological readiness of cadets for professional activity.*

Щербій О. С. - старший викладач кафедри ІСЗЗІ НТУУ «КПІ» (м. Київ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор М.Б. Євтух